

Méhészeti dendrológia 10. rész

Idegenhonos fás hordásnövények III.

Az idegenhonos fásszárú hordásnövények közül leginkább a bálványfa elterjesztésében közreműködtek a méhészek a közelmúltban. Ez a faj azonban olyan inváziós növény, hogy még az akácot is kiszorítja termőhelyéről. További terjesztése nem cél, mára szinte kiirthatatlanná vált. Nemcsak természetvédelmi, hanem nagyon komoly gazdasági károkat okoz. Bemutatására azért kerül sor, hogy a jövőben ne kövessünk el ilyen hibát más egzóta fafaj felelőtlen/ellenőrizetlen terjesztésével.

Bálványfa

A mirigyos bálványfa (*Ailanthus altissima*) Ázsia keleti feléről származik. A 18. század közepén honosították meg Európában, elsőként (1751) Franciaországban ültették díszfaként. Hazánkba a 19. században hurcolták be. Népiesen ecetfának is nevezik, de ez téves elnevezés, az ecetfa egy teljesen más, külön faj. Dísnövény-kertészeti ültetése sokáig nem jelentett gondot, a parkokban az idős példányok alatt megjelenő újulata a fagyérzékenysége miatt hamar elpusztult. Az elmúlt évtizedekben azonban mindinkább alkalmazkodott a klímánkhoz, kivadult és mára a legveszélyesebb özőnfajjává vált. A 2000-es évektől sok méhész kezdte el terjeszteni, mondván, hogy az akác utáni hordástalan időszakban virágzik, ezért érdemes a magját elszórni.

Termőhelyi igénye, morfológiája

Melegkedvelő, szárazságtűrő, fényigényes. A sós, szikes talajokat is elviseli, és jól tűri a légszennyezést. A hideg és a túlságosan kötött talajokat nem szereti. Mintegy 25 m magasságot ér el, magassági növekedését gyakran fagyérzékenysége hátráltatja. Törzse egyenes, koronája ritka hajtásrendszerű, szerteágazó. Gyökérzete oldalirányban terjeszkedő, sok gyökérsarjat fejleszt, mivel nagy mennyiségű tápanyagot képes raktározni (emiat a kiirtása rendkívül nehéz, különösen mechanikai módon). Kérge sokáig sima felületű, sötét színű, csak idősebb korban sekélyen repedezett. Hajtása igen vastag, barna színű, nagy pajzs alakú levélripaccokkal. Rügye szórt állású, félgömb alakú. Levele összetett, páratlanul szárnyalt, 13-25 levélkéből áll, akár 50-60 cm hosszúságú is lehet (1. a kép). A levélkéik lándzsás alakúak, ép szélűek, a levélvállon néhány tompa fog található. Az alapi helyzetű levélképár olykor karéjosodó. A levélkéik vállának csúcsán, a hátoldalon sötétebb foltoszerű, virágon kívüli nektáriumok fejlődnek, méhészeti szempontból azonban ezeknek nincs jelentőségük. Lombhullása bőséges. Allelopatikus hatása mind a levele, mind

a gyökerének kérge. Ez azt jelenti, hogy a környezetében lévő lágy- és fásszárú növényekre negatív hatást gyakorol: csírázás/növekedés-gátló, fotoszintézis-leállító és kálium-felvétel-blokkoló anyagok szabadulnak fel a talajban. Ennek következtében a bálványfa körül rövid időn belül kiszorul a termőhelynek megfelelő, őshonos vegetáció és a helyüket átveszik a nitrofil növények. Apró sárgászöldes virágai el-

1. kép: A bálványfa levele és virágzata

ágazó bugavirágzatban nyílnak július elején (1. b kép). Ezek később megvörösödnek, majd megbarnulva hosszú ideig a fán maradnak. A virágzatban porzós, termős és hímnős virágok is fejlődnek. A méhek szívesen látogatják, bár virága kissé kellemetlen illatú. Termése szárnyas lependéktermés (2. kép), melyet a szél messzire, több kilométeres távolságra képes elszállítani. Vonalas létesítmények mellett (utak, vasutak) különösen könnyen terjed. A makkocskák a szárny közepén található. Szeptemberben érik. Nagyon jó a csi-

2. kép: A bálványfa termése

rázóképessége, melyet több évig megtart. Egyetlen fa, ha elérte a magzókorát, egy év alatt akár 200 m²-nyi területet képes elfoglalni a termése és a gyökérsarj-telepei útján! Gyors növekedésével könnyen fölébe kerül a többi fafajnak és kiszorítja őket. Hazánkban a 600 m-es tengerszint feletti magasság jelenti az elterjedési határát (afelett már túl hideg számára a termőhely). Természetes ellenségei, kórokozói nálunk nemigen ismertek, egyedül a dámszarvas fogyasztja némileg a hajtásait.

Méhészeti értékelése

Nektárjának cukorértéke 30,0-77,0% közötti, átlagosan 59,4%, a cukorérték 0,003-0,192 mg között ingadozik. Méze kissé zöldes árnyalatú, érdekes illatú, némileg muskotályos ízvilágú. Magában enyhén kesernyés utóízű, akácmézbe keveredve javítja annak zamatát. Mivel rendkívüli módon terjeszkedik és a melegedő klímánk tovább kedvez ennek a folyamatnak, a jövőben akár tényleges méhlegelőként számolhatunk vele, piacon már egy-egy termelőnél találkozni lehet a kínálatban bálványfamézzel is.

Természetvédelmi és gazdasági kártétele

Meg kell ugyanakkor értenünk, hogy a faj további terjesztése nem lehet célja a méhészeknek. Ellene a védekezés nehézkes és költséges. Fentebb említettem már, hogy milyen károkat okoz őshonos erdeinkben. Behatol az akácokba is, és egy idő után teljesen elnyomja az egyébként szintén agresszív akácot. Ugyanazt a felső levegős, humuszos talajréteget hasznosítja, mint a fehér akác. Magas vízfelhasználásával, gyökérkonkurenciájával és allelopatikus hatásával szemben nem bírja a versenyt. De lakókörnyezetben is szembesülhetünk vele, hogy mindenhol kihajt: kerítés mellett, járdarepedésben, kárt tehet épületekben.

Védekezési lehetőségek

Tartósan csak vegyszeres kezeléssel lehetséges visszaszorítani. Ha kivágjuk, letörjük, hamarosan újra kihajt, még több hajtást fog hozni és a fa gyökérzetéből is nagyszámú sarj fog előtörni. A nagy termetű fát érdemes lombos állapotban kivágni, majd a tuskót, vágáslapot glifozát hatóanyagú vegszerrel lekezelni. Ha télen, lombtalan állapotban vágjuk ki a fát, annak keringése nem működik, így nem fog a szer felszívódni a gyökérzetbe és tavasszal kihajt. A másik lehetőség álló fa esetén, ha derékmagasságban enyhén lefelé irányuló furatokat készítünk akkumulátoros fúrógéppel, majd ezeket tömény vegszerrel töltjük meg. Legalább 8 mm átmérőjű és 5 cm mély furatot célszerű készíteni, az injektláshoz pedig fecskendő használni. A törzset körbeölelve 5-10 cm-enként több furatot készítsünk, egy képzeletbeli gyűrű mentén. Minél vastagabb fáról van szó, annál távolabb lehetnek egymástól ezek a kezelési pontok.

Kiseb fák esetén alkalmazhatunk háti permetezőt, a leveles hajtásokra porlasztva a vegszert. A lekezelt faegyedeket vagy területet néhány hónap múlva célszerű ellenőrizni és az időközben megjelent újabb hajtásokat ismét lekezelni. A gyökerek előbb-utóbb kimerülnek és az ismétlődő kezelések hatására a bálványfa eltűnik a területről.

Lászka István Attila
okleveles erdőmérnök,
okleveles agrár-mérnök-tanár
Vanyarc/Domoszló

MEGHÍVÓ

a Kaposvár és Térsége
Méhészeinek Egyesülete

XXII. Dunántúli Regionális Méhésztalálkozója
2020. január 11-én 9:00 órai kezdettel

Helye: Kaposvári Egyetem, Kaposvár, Guba Sándor u. 40.

PROGRAM

Levezető elnök:	Torma Sándor nyugalmazott igazgató, AM DASzK Móróc Zsigmond Mezőgazdasági Szakgimnáziuma Szakközépiskolája és Kollégiuma, Kaposvár
A résztvevőket köszönti:	Petrus Lajos K.T.M.E. egyesületi elnök 3. SOMOGYI MÉZE 2019-es mézverseny eredményhirdetése
Előadások:	Berek Gábor elnök, NAK Somogy Megyei Igazgatósága Tájékoztató a NAK és a méhészeti ágazat együttműködésének lehetőségeiről
	Dr. Szabó Katalin biológus A méhek ellenálló képességéről
	Dr. Kolics Balázs tudományos munkatárs, Pannon Egyetem Lítium-kloriddal az atka ellen?
	Bross Péter OMME-elnök Elnöki beszámoló
	Barkó Árpád méhész, Debrecen Gyakorlati módszerek a rajzásgátlásra, beépítve a 1/2 NB keretes technológiába
	Csányi Antal méhész, Drávafok A növényvédelmi problémáktól, a gliceroxos atka elleni védekezésig

Zárszó

Az előadások ebédszünet nélkül folyamatosak lesznek a konferenciateremben.

Az eszközkilállítás helyszíne az egyetemi nagy sportsarok!

Az előtérben termelői mézek kiállítása és vására!

Ebédjegyek a helyszínen vásárolhatók!

E-mail: imre.mehesz@gmail.com